

Zoran Ferić: *Blues za gospo z rdečimi madeži* (prevedla Sonja Miklaužič; izbral Mitja Čander), Studentska založba 2001, zbirka Beletrina.

Smisel življenja po Zoranu Feriću? Pa brez patosa, prosim, kot v najboljši tradiciji angleškega humorja. Ljubitelji smrtne neresnosti naj se pripravijo na zalogaj svojih sanj. Celó če gre zares, in to krvavo zares, "za eno luknjico na pasu bližje Kristusu".

Pri tem gre za več kot fascinacijo, da je dobro poznana stvarnost hrvaške povojne melanholije tokrat odzrcaljena skozi pogled, poln domišljije in humorja. Ferić, ki sam zase pravi, da je "nekako apolitičen", ne naseda na običajne kamne spotike. "Biti realist v današnji Hrvaški pomeni biti pisec absurda. Diktat resničnosti je postal neznošen, realizem absurda je postal ustrezen odgovor na to neznošno resničnost." Za literarno kvaliteto pa je morda še odločilnejši nenavaden razpon grotesknosti, ki srhljivo grobost vedno znova izravnava s pobalinskimi in nostalgicnimi prebliski ali, kot v *Povesti gospe za prej*, celo z nežnostjo.

Sem rekla smisel življenja? "Življenje je kurac!" S šestimi c-ji, tremi klicaji in seveda z velikimi črkami. To pa je znotraj knjige tudi edina konkretna izjava in še ta je del pobalinskega štosca (*Žalostna pravljica o Klari Schumann in bratih Grimm*). "Povedal sem ti največjo resnico, ha, ha, ha, vse je zrak, kurac, nič. V bistvu, grozno trpim. Morijo me vse te reči, ki so se nam zgodile" povzema ugotovitev Oskar iz *Ponarejevalcev denarja*. Pod kožo je seveda drugače, obsedenost z ranljivo telesno lupino pove vse. Čakajoči na izvide v ambulanti za aids pa so tako ali tako najboljši filozofi življenja (*Blues za gospo z rdečimi madeži*). Obsedenost z življenjem se niti ne loči preveč od obsedenosti s smrtjo. Kot pri norčijah s plastičnim skeletom iz šolskega kabineta se obešenjaška tesnoba ohranja tudi na rentgenskih posnetkih, laboratorijskih izvidih in reklamah za shujševalne preparate. Gre za to, da se iz tragedije naredi komedija? "Moje nagnjenje k bizarnemu se lahko razume tudi kot radikalno izmikanje žalosti" pravi avtor v svojem spremnem tekstu, ki se začenja zelo podobno kot njegove zgodbe. "Ko me je mati, ki je v Vinogradski bolnici umirala za kostnim rakom in trpela neznošne bolečine, prosila, naj jo ubijem, sem bil zasačen."

Začudenje, da življenje kljub vsemu še kar traja, začudenje nad njegovo amorfnostjo, osebna apokalipsa, prevedena v urejen jezikovni sistem. Še bi lahko naštevali: grozljiva zaznamovanost, obvladovanje lastnih čustev, spretno manipuliranje z bralčevimi. V avtobiografskem ključu se razkrijejo tudi druge izrazite poteze Feričeve poetike, vse do odraščanja v obmorskem kraju. Na koncu se tako ali tako zavemo, da so tukaj tudi filmi, ki jih je gledal, zgodbe, ki jih je poslušal, sošolci, s katerimi je zganjal bedarije, in punce, za katerimi je oprezal. Kaj pa bi hoteli še več?

Ferić, ki pri pisanju priznava le individualno prizmo, pušča svoje like (s samim sabo na čelu, kadar se brez vsakega privilegija znajde med njimi) vseskozi zaklete v žabjo perspektivo. Nizka sfiženost pa ponuja kar nekaj tragikomičnih izhodov. Prvega odpira avtor sam, z neprestanimi digresijami v

pripovedovanju, z zgodbami, ki, kot pri vsakem pravem debatnem omizju, segajo druga v drugo. Pa tudi pripovedovalci, literarne osebe, ki jih odlikuje paranoična domišljija, nastopaštvo ali pa čisto neresna radovednost, z neumestnimi ugibanji razširjajo meje svojega ubožnega sveta. Nad vso to slikovito mizerijo pa se v nesramnem razkošju boči čudovito spremenljivo, že kar patetično, vsekakor pa vedno očarljivo nebo.

Po dojemljivosti za vreme se kaže občutljivost otočana: hipersenzibilnosti ne morejo do živega niti zagatne zagrebške zime. To zagonetno sposobnost so, kot se zdi, podedovale vse njegove osebe, od najbolj krhkih do tistih, ki so prav prostaške, posebno težo pa ima pri Sari Kottek, najbolj ganljivi med njimi: "Okno kuhinje njenega enosobnega stanovanja je gledalo na zahod. Zvečer, ko je končala s svojimi gospodinjskimi opravili, jo je bilo videti v tej kuhinjici, sedečo za mizo, obsijano z rdečo večerno zarjo, kako preučuje poučno čtivo ženskih revij." Vreme podčrtava razpoloženje oseb ali ga ironizira, včasih pa je na sceni tudi samo zato, da se šopiri v grozljivi samozadostnosti. Vsekakor pa je del "migetljanja", ki "vzbuja določeno čustveno dinamiko; stalne in nagle prehode iz sočutja v smeh, iz smeha v gnus in nazaj." Na delu je seveda tudi vizualna fantazija, saj pri Feriću niti zgodnji slikarski poskusi niso šli v nič: pri priči si lahko predstavljamo, kakšno je videti stanovanje "v eni tistih sajastih večnadstropnic, zraven železniške postaje, ki ima na vzhodni strani še kar lepo reklamo za antikorozivno zaščito." Tako kot je jasno, kakšna naj bo videti ženska, ki so ji "leta hitro minevala, le dnevi so bili dolgi." (*Ženska v zrcalu*)

Pod takim nebom torej živijo njegovi človečki. Groteskna dvodimenzionalnost – mama je mama, grda punca je grda punca, prfoks je pa prfoks – nenavadno tragičnost še povečuje. Kot v srednjeveškem mrtvaškem plesu, kjer se plešoč okostnjaki izmenjujejo s tipiziranimi predstavniki človeštva: škofom, velikašem, kmetom in otrokom. Nepričakovano pa se, sicer ne prepogosto, zasvetlika še en izhod: angeli. Angeli, tako na gosto posejani v večernih molitvicah otrok, so neopazno dorasli, si nadedli najrazličnejše fizionomije in (človeške) vloge, morda celo prestali več inkarnacij, preden so za hip zablesteli sredi vsakdanjega brezupa. Angeli, ki enako hitro pridejo, kot izginejo, vendar so. Nadvse podobni ljudem s skrivnim bremenom mučeništva. Diskretno zamenljivi s posamezniki, ki tvorijo svojo prihodnost na hrbtu. Tako kot teta, ki je "zagovarjala stališče, da se stvari dobro končajo" in kmalu umrla za rakom, še mlada in neporočena. Tako kot sošolka, "ki je vedno izdelovala z odličnim in katere otrok bo kasneje umrl za levkemijo."

"Kako bi izgledal minister za šolstvo, ki bi dovolil, da kakšen moj tekst postane del nacionalnega zaklada?" je Ferić z vprašanjem odgovoril na provokativno zastavljeno vprašanje. V kolikor ni nekaj takega že zavidljiva kilometrina "FAK" festivala, nepopustljive kondicije živega branja. Medtem ko Dalmatinke pečejo piškote, ki se imenujejo trupelca, doktorji znanosti pa štopajo avtomobile pogrebnega zavoda tako naravno, kot mularija zganja svoje norčije ponoči na pokopališču. Upesnjevanje kolektivne podzavesti? In če bi se po naključju rodil kot Slovenec?